

**FILOZOFIA VÝCHOVY Z HISTORICKEJ
A SÚČASNEJ PERSPEKTÍVY**

20. svetový filozofický kongres, ktorý sa konal v Bostone v roku 1998, niesol názov *PAIDEIA: Rola filozofie vo výchove a vzdelávaní človeka*. Na Slovensku sa v tom istom roku pokúsilo SFZ tematicky reagovať svojím druhým výročným stretnutím pod názvom *Filozofia výchovy a problémy vyučovania filozofie*, ktoré sa uskutočnilo na pôde UMB v Banskej Bystrici. Odvtedy sa na Slovensku neobjavilo mnoho publikácií z oblasti filozofie výchovy a po dlhý čas ani žiadna vedecká konferencia zasvätená výlučne tejto filozofickej disciplíne, odkázanej na úzku spoluprácu s pedagogikou.

Toto ticho prelomila v dňoch 28. – 29. 10. 2010 v Smolenickom zámku medzinárodná vedecká konferencia s názvom *Kontexty filozofie výchovy v historickej a súčasnej perspektíve*. Vedecké podujatie zorganizovala Katedra pedagogických štúdií Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity pri príležitosti 375. výročia založenia starobylej Trnavskej univerzity. Spoluorganizátormi konferencie boli dve zahraničné inštitúcie: Towarzystwo Pedagogiki Filozoficznej so sídlom v Lodži (Poľsko) a Katedra občianskej výchovy a filozofie Pedagogickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe (Česká republika). Konferencia mala osobitý stredoeurópsky rozmer, čo svojimi hodnoteniami potvrdili aj účastníci zo širšieho európskeho priestoru (okrem Slovenska, Česka a Poľska aj prednášajúci z Írska, Talianska a Portugalska).

Konferencia sa uskutočnila v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0452/08 *Filozoficko-antropologické východiská pedagogického myslenia v európskej tradícii a kultúre*, ktorú realizuje tím vedcov z Pedagogickej fakulty TU. Jedným z hlavných výstupov tohto projektu je aj monografia *Európske pedagogické myslenie. Od antiky po modernu* v editorstve B. Kudláčovej, ktorá vyšla začiatkom roka 2010 vo vydavateľstve Typi Universitatis Tyrnaviensis/VEDA a ktorá je výsledkom práce deviatich autorov zo štyroch univerzitných pracovísk na Slovensku.

Význam tejto vedeckej udalosti potvrdzuje aj fakt, že išlo vôbec o prvú konferenciu venovanú filozofii výchovy na Slovensku, ktorá mala evidentne transdisciplinárny, filozoficko-pedagogický charakter. Slovensko sa tak v našom regióne pridalo k Česku a Poľsku, kde má táto vedná disciplína svoju dôstojnú a plodnú tradíciu.

Vedeckými garantmi konferencie boli prof. Sławomir Sztobryn z Lodžskej univerzity (Poľsko), prof. Beata Kosová z UMB v Banskej Bystrici, prof. Raniero Regni z univerzity LUMSA v Ríme (Taliansko), Dr. Pádraig Hogan z Írskej národnej univerzity v Maynooth (Írsko), doc. Naděžda Pelcová z Karlovej univerzity v Prahe (Česko) a doc. Blanka Kudláčová a doc. Andrej Rajský z domáceho pracoviska Trnavskej univerzity. Na konferencii sa zúčastnili odborníci zo šiestich štátov a odznelo na nej 12 plenárnych prednášok a 23 prednášok v sekciách. Rokovaciami jazykmi bola slovenčina, čeština, poľština a angličtina.

Plenárne príspevky prvého rokovacieho dňa boli tematicky zaradené do 4 blokov. Prvý blok uviedla B. Kudláčová historicko-filozofickou prednáškou *Metamorfózy európskeho pedagogického myslenia*, na ktorú nadviazal významný poľský pedagóg Bogusław Śliwerski prehľadovou štúdiou *Systematika súčasných smerov pedagogiky*. Význam a postavenie filozofie v rozvrhu univerzitnej prípravy budúcich pedagógov zdôraznila Beata Kosová vo vystúpení s názvom *Filozofia výchovy ako východisko univerzitného štúdia vied o výchove*.

Druhý blok prednášok bol venovaný filozofickým aspektom výchovy. Otvorila ho známa česká filozofka výchovy Naděžda Pelcová svojím zamyslením na tému *Výchova ako životný pohyb*. Andrej Rajský sa podujal systematicky prezentovať *Personalistické východiská pre teóriu kultivácie človeka*. Jiří Pospíšil predniesol myšlienky o aktualizovanej pedagogickej teleológii v reflexii *Ciele výchovy v pluralitnej spoločnosti*.

Popoludňajšie rokovania sa v treťom bloku venovali historickým skúmaniam pedagogického myslenia, najmä v kontexte národných tradícií. Historické podoby moci a ich vplyv na formovanie pedagogických systémov v Európe si všímal Pádraig Hogan v prednáške *Historické dedičstvo poručníctva a jeho prejavy v edukačnej praxi z pohľadu 21. storočia*. Sławomir Sztobryn poslucháčom poskytol prehľad poľskej „filozofickej pedagogiky“ v príspevku *Filozofia výchovy v Poľsku v 20. storočí* a portugalský kolega Joaquim Pintassilgo vo svojom vystúpení *Vytváranie profesionálnej etiky pre učiteľov – situácia v Portugalsku v 50. – 70. rokoch 20. storočia* priblížil vývin pedeutologického úsilia v Portugalsku. Plenárne prednášky uzavrel blok príspevkov zameraných na interpretáciu postavenia hlavných edukačných agensov v súčasnom kultúrnom pozadí: učiteľstva, rodičovstva a médií. *Vzťah učiteľ-žiak u Alberta Camusa* osvetlil Raniero Regni, pričom zdôraznil potrebu osobného formovania (budúcich i súčasných) učiteľov. Mária Potočárová predstavila *Vývoj výchovy v rodine v európskej tradícii pedagogického myslenia* a Sławomír Gálik sa zamyslel nad výchovným pôsobením médií vo svojej úvahe *Filozofia výchovy v kontexte elektronických médií*. Prednášky vyúsťovali do zanietených debát, ktoré sprevádzali účastníkov aj na neformálnych stretnutiach pri občerstvení či na slávnostnej recepcii.

Druhý rokovací deň bol venovaný vystúpeniam v dvoch paralelných sekciách. Sekcia s názvom „*Láska k múdrosti*“ – *hybná sila edukácie* sa odvíjala v tesnejšom spojení s filozofiou. Prezentujúci načierali do rozličných filozofických prúdov, v ktorých nachádzali zdroje rozličných foriem pedagogického myslenia. Badateľne silné bolo zastúpenie českej fenomenologickej „školy“, no zazneli aj analýzy súvisiace s historicko-pedagogickými koreňmi západnej vedy či s aktuálnymi kognitívnymi cieľmi školského vzdelávania. Druhá sekcia mala názov *Historické a súčasné rámce pedagogického myslenia* a jej cieľom bolo poskytnúť celostný, komplexný a synkritický pohľad na výchovu, ako aj predstaviť vybrané štúdie o historických formách pedagogického myslenia.

Účastníci konferencie z rôznych krajín Európy sa vo viacerých témach zhodli na identifikovaných dôrazoch a na potrebe smerovať filozofické a pedagogické myslenie k ich hlbšej previazanosti a spätosti. Pred ukončením konferencie účastníci spoločne sformulovali závery konferencie, ponímané skôr ako otvorené stimuly, ktoré zhrnúli do

štyroch myšlienkových okruhov:

1. Filozofia a výchova sú vzájomne podmienené a ich vzťah je nevyhnutne vnútorne štruktúrovaný: pedagogika si vyžaduje solídny filozoficko-paradigmatický základ a zároveň filozofia (ako „starostlivosť o dušu“) musí byť napojená na živú prax výchovy. „Filozofia výchovy je jadrom filozofie“ (J. Patočka). Filozofia výchovy sa nám javí ako určitá „misia“, ako alternatíva „prepadnutia“ pedagogiky do bezradnosti a sféry predmetnosti. Filozofiu výchovy možno chápať ako „hlas volajúceho na púšti“ uprostred homogenizačných a depersonalizačných tendencií súčasnej edukačnej kultúry.

2. Na konferencii sa zišli odborníci rôznej proveniencie, ktorí reprezentovali rozličné metodologické prístupy: pražskú fenomenologickú školu, poľskú „pedagogiku filozofic-znu“, analytický, personalistický či pozitivistický prístup. Napriek rôznorodosti tradícií sa v ovzduší „láskavého trenia súdov“ (Platón) rozvinul korektný a plodný dialóg. Historické skúmania, ktoré odzneli na pôde konferencie, boli prezentované s pohľadom do budúcnosti, pričom ako hlavné kritérium výskumu sa ukázala životná prax.

3. Počnúc 60. rokmi 20. storočia, s akceleráciou počas ostatných dvoch desaťročí, nastala zmena kultúrno-spoločenskej paradigmy, plauzibilnej v rozličných oblastiach života a myslenia. Táto situácia predstavuje výzvu pre výchovu: naučiť sa vyrovnávať s neurčitou bez zaisťovania; pokúšať sa nadobúdať a učiť dosahovať vnútornú harmóniu v podmienkach „pohyblivých pieskov“ postmodernej mentality. Na uvedenú výzvu nadviažeme novým projektom VEGA *Úloha filozofie výchovy v dobe postmodernej a transmodernej* (2011 – 2013). Z tejto perspektívy budeme uvažovať o zorganizovaní ďalšieho obdobného vedeckého podujatia v horizonte 2 – 3 rokov.

4. Praktické výzvy a návrhy:

- hľadať a nachádzať možnosti, ako tlmočiť filozofiu výchovy zrozumiteľným jazykom študentom na našich univerzitách;
- vytvoriť „stredoeurópsku platformu“ filozofie výchovy so spoločnými výskumami, projektmi, konferenciami, stážami doktorandov a výmenami pedagógov; konkrétne podoby spolupráce sa už črtajú na báze vytvorených a fungujúcich inštitúcií filozofie výchovy v krajinách stredoeurópskeho regiónu.

Z konferencie bude publikovaný recenzovaný zborník príspevkov. Dúfame, že toto vydarené a v slovenskej pedagogickej obci tematicky ojedinelé vedecké podujatie bude mať pokračovanie v ďalšej systematickej práci a že jej plody sa preukážu aj v reflexii a praxi nášho výchovného úsilia.

Andrej Rajský